

CASPAR MARKDANNER

Af Louis Bobé.

I den lange Række af Lensmænd og Amtmænd, der gennem Tiderne har raadet for Koldinghus, er Caspar Markdanner uomstridt den navnkundigste. Allerede hans fuldtonende Navn i Forbindelse med Sagnet om hans kongelige Afstamning sætter Fantasien i Bevægelse. Hans lange Embedstid omfatter et betydningsfuldt Afsnit af Slottets og Lenets Historie, i hvilken hans Virketrang har sat Spor, som Eftertiden har gransket. Endelig har han selv efter Henrik Rantzau's velkendte Forbillede sikret sig et blivende Eftermæle ved at anbringe sit Vaaben og Navn og bemærkelsesværdige Indskrifter rundt om i Lenets Kirker og i sin Sognekirke paa Fyen. Derfor er det nok værd at samle de mange spredte Træk til et Forsøg paa at give et Helhedsbillede af denne fremragende Personlighed.

Caspar Markdanners Herkomst er indhyllet i Mørke.

Indskriften i Andst Kirke over ham har givet Anledning til Sagnet om, at han var barnefødt i dette Sogn, i hvilket ligger Gaarden Noes, som Folkeetymologien afleder af Nus, Pattebarn, til Erindring om Caspar Markdanners Fødsel. Hans Fader skulde have været den senere Kong Christian III, der i 1529 som Prins opholdt sig paa Koldinghus, og hans Moder en smuk Bondepige, der fik skænket Gaarden. Overleveringen herom siges at have holdt sig i Familien Benfeldt, hvis første Led har været knyttet til Kolding, men savner iøvrigt al Hjæmmel.

Caspar Markdanner har til Tekst for Ligtalen over sig valgt Ordene af Davids 113. Salme: Hvo er som Herren vor Gud, han som oprejser den ringe af Støvet, som ophøjer en fattig af Skarnet, for at sætte ham hos Fyrster. Den Bitterhed, der af flere af ham forfattede Indskrifter tager Sigte paa, hvor vanskeligt det er for en Opkomling af ringe Byrd at hævde sig overfor Fødselsaristokratiet, i hvilket han kun er taalt paa Grund af Kongens synderlige Gunst, bestyrker Traditionen om, at han var født af Smaakaarsfolk og maaske, som vi af det følgende skal se, var en Skomagerdatters Søn. Folkesagnet om Kongesønnen, der sikkert intet

har paa sig, søger Støtte i den Omstændighed, at han fik en for sin beskedne Herkomst omhyggelig Skoleuddannelse, hvilket jo kan skyldes en formaaende Velynder, der har interesseret sig for den fattige Dreng, hvis Evner lovede meget. Desuden har man i Navnet Markdanner villet se en Hentydning til hans kongelige Afstamning.¹

I de Personalialia, der er knyttet til Gravtalen over ham, som holdtes af Hr. Søren Iversen Wiium, siges Caspar Markdanner at være født i Riget 1533 af ærlige og fromme Forældre, der sørgede for hans ærlige og gode Optugtelse i Hjemmet ved en Skolemester indtil hans 12. Aar, hvorefter han i 3 Aar gik i Roskilde Skole. Derfra kom han til Gymnasiet i Hamborg, sikkert det 1529 oprettede Johanneum, hvor han opholdt sig i 4 Aar, altsaa omtrent til Aar 1550. Om de følgende ti Aar af Markdanners Liv vides der intet, før han kom i Forbindelse med Kong Karl IX's Kammerherre Jean Petraccius de la Rose,² der i 1561 sendtes til Stockholm for at notificere Kong Henrik II's Død, og hvem han fulgte som Livtjener i al den Tid, den franske Krig stod, hvilket vil sige den første af de Religionskrige, der delte Frankrig i to Hærlejre. Han fulgte derefter sin Herre til Spanien, hvor han ved Afskeden med ham fik foræret 200 Croner, men havde det Uheld kort efter at blive ilde tilredt ved Spark af en Hest. Efter at have genvundet sin Førlighed tjente han en spansk Adelsmand Don Sebastian i to Aar og fulgte ham til Frankrig og Italien, blev derefter knyttet til en østrigsk Adelsmand, som vilde søge Tjeneste hos Kejser Maximilian, der 1564 havde besteg Tronen, og i hvis Gaard Markdanner tjente et Par Aar. I 1568 tog han Del i Hertug Adolf af Gottorps Krigstog i Nederlandene og skal derefter have tjent Hertugen som Køgemester, men paa dette Punkt brister Traaden i hans Levnetsdata, som aabenbart er i kronologisk Forvirring. Han maa formodes at have fulgt Hertugens Kansler Adam Tratziger til Rigsdagen i Speier i Efteraaret 1570, hvorpaa han det følgende Aar optoges i Rigsadelsstanden under Navnet Markdanner, en Omstilling af hans tidligere Tilnavn der Dännemark. Han fik tildelt et Vaaben, hvori ses en Løve, holdende en brændende Fakkell, medens den kronede Hjelm viser en opspringende Hjort mellem to Vinger. Dets Symbolik tydes af Præsten Jon Kolding saaledes: Ned slaar Løven agernrig Eg, højt Hjorten i Luften springer, med farvet Pragt funkler en Krone paa Hjelm. Hvad er vel Løven: Mo-

¹ J. J. Fyhn, Eft. om Kolding 1848, 40 ff. Eliassen, især 119, 349 f., 193 f., 750 f.

² F. U. Wrangel, Diplomes français, Stockholm 1891, ff.

det. Og Hjorten: Tiden. Og Vingen? Dyden til Stjernerne naar, Kronen den vinder dens Lod.

Stolt over sit Adelskab lod Markdanner anbringe dette sit Vaaben i flere Kirker i Koldingegnen.

I Speier traf Markdanner første Gang sammen med sin Landsmand P e d e r O x e, der raadede ham til at tjene sin Konge fremfor udenlandske Herrer, og gentog Opfordringen, da de mødtes anden Gang i 1574 paa Skanderborg Slot, hvor Markdanner havde indfundet sig med sin Herre Hertug Adolf i Anledning af Kong Frederik II's Datter, Prinsesse Annas, den senere Dronning af Englands, Daab. Denne Gang gav Markdanner efter for Peder Oxes Forestillinger, idet han endnu i 1574 traadte i dansk Tjeneste som Hofjunker¹ og blev Aaret efter beskikket til Køgemester. Kongen tilkendegav ham sin Gunst ved flere Naadesbevisninger. I 1577 fik han Skøde paa Herregaarden Søgaard (Rønningesøgaard) paa Fyen, som blev hans andet Hjem, og hvor han efter sin Afgang fra Statstjenesten tog fast Bolig. Han omfattede denne Ejendom med megen Interesse og forøgede dens Tilliggender betydeligt ved Køb og Mageskifte.² I 1596 opførte han her Hovedfløjen, hvis Port er flankeret med hans og Frues Portrætfigurer. Kaminerne er smykkede med begges Vaaben og et Skriftsprog paa Tysk. Ogsaa her paa Egnen levede en Tradition om, at han, for at vise, at han ikke skammede sig ved sin Afstamning, lod anlægge Rønningesøgaards Kolade i Form som en Skomagerlæst. Samme Aar, han erhvervede Søgaard, fik han af Kongen Gavebrev paa en Kronens Gaard paa Sandet ved Helsingør, men afstod den faa Aar efter, da Kongen ikke vilde have bygget saa nær ved Kronborg.³

I Aaret 1585 fratraadte Markdanner Stillingen som Køgemester, da han blev beskikket til Lensmand paa Koldinghus, og fik 1597 tildelt Forleningsbrev, som fornyedes i 1604.

Ved et Tilfælde er bevaret som et samlet Hele under Navn af Caspar Markdanners Privatarkiv de til ham udstedte originale Kongebreve i Tiden 1585—1612, der giver Oplysning om hans talrige, forskelligartede Embedsforretninger. Kun enkelte Breve har en mere personlig Karakter, saaledes de ham i 1590 tilstillede i Anledning af Frk. Elisabeths, Christian IV's Søsters, Bryllup med Hertug Henrik Julius af Braunschweig-Wolfenbüttel. Det paalægges ham af Kongen at lade bygge og færdiggøre saadan en Sal, som den var, der blev bygt, der hans kære Søster Frk. Augusta i 1580 blev kristnet paa Koldinghus, saa den bliver sat paa det Sted, den anden stod og i alle Maader færdiggjort. Det ind-

¹ J. Grundtvig, Medd. fra Rentekammerarchivet 1873—78, 147—60.

² J. C. Bendz, Efterr. om Rønninge og Rolfsted Sogne, Odense 1820, 56 ff.

³ K. B. 1577; 1581, 374.

⁴ Privatarkiv 1580—1612 (Rigsark.).

prentes ham, der skal følge Prinsessen, at der til saadan Lejlighed paa bedste Maade bør stafferes 4 Heste, og han selv lade gøre en Fløjels Ridekjortel og give Folkene gode Klæder »saaat Du,« som det hedder, »kunde være Os, dig selv og dit fædrene Rige til Ære.« Stedet for Brylluppet blev dog ombestemt og berammet til at holdes paa Kronborg.

Hvad der særlig gav Markdanner at skaffe, var Ansvar for Overholdelsen af de Omegnen paahvilende Forpligtelser til at befordre Kongens Fadebur og Gods og Folk fra og til Hoffet paa Koldinghus, hvor Kongefamilien følte sig hjemme.¹ Det maa huskes, at her fødtes Kong Frederik II's Søkende Hertug Hans d. y. i 1545, ligesom ogsaa hans Bryllup holdtes her i 1568 — og Dorothea, født 1546, gift med Hertug Vilhelm af Braunschweig-Lüneburg. Af næste Generation saa Lyset her Christian IV's Søkende Hertug Ulrik (1578) og Prinsesse Augusta, f. 1580, der fik Hertug Johan Adolf af Gottorp.

Foruden sin rummelige Bolig paa Slottet havde Caspar Markdanner ogsaa en Gaard i Byen, som Kongen i 1587 gav ham Skøde paa. Den laa øst op til Torvet, omtrent hvor nu Østergade 1 findes. Gaarden, der over Porten bar hans Vaaben, havde bevaret sit ydre og indre Præg indtil 1849, da den brændte ved Bombardementet.²

Caspar Markdanner var saa nær de tredsindstve Aar, da han, den forhærdede Pebersvend, den 9. April 1592 paa Koldinghus fejrede sit Bryllup med den næppe 16aarige Sophie Oldeland. Ved Festlighederne lod Kongen sig repræsentere af Absalon Giøe. Hun gav ham ikke alene sin Ungdom, men bragte ham ogsaa det gamle Familiegods Vejlegaard, som hun arvede efter sin i 1580 afdøde Fader, Hofjunker Hans Oldeland. I Ægteskabet fødtes tre Sønner,³ der i Folkemunde kaldtes de sorte Markdanner, vel efter deres Haarfarve eller Lød.

I de tre Aartier Caspar Markdanner sad paa Koldinghus, har han været Vidne til mange betydningsfulde Begivenheder i Lenets, Stadens og Slottets Historie. Han har set de røde Roser i Slots-haven, som der tales om, blomstre og falme i 30 Somre. Han har siddet over Bord med Frederik II paa Koldinghus, naar Kongen, og det gjorde han lige til det sidste, holdt Kollats med Adelen sin og drak med dem den sødeste Vin, Malvasier og Alicante. Han har fulgt den unge Prins Christians Skriveøvelser paa Slottet, og mangan Gang maattet drage Omsorg for hans Borgleje og har af hans Haand til Tak modtaget en treradet gylden Kæde. Han

¹ J. J. Fyhn, Efterr. om Kolding.

² Eliassen, S. 102.

³ Danmarks Adels Aarb. XX.

har overværet de adelige Bryllupper paa Slottet, lystige Fastlavns-spil og mangan blodig Fægterdyst. Det var i hans Tid, at Dansen gik paa Koldinghus til Kobberpiber, Mundzinker og Blokfløjter, og to Jomfruer har han set paa Baare efter Lystigheder, hvor det gik saa vildt til, at Dans under Maaltidet Aaret efter hans Tiltræden blev forbudt, fordi de Kvindfolk, som sad bag Bordet, sprang over samme imellem Retterne for at være de første paa Gulvet, til Fare for sygelige Kvindfolk.¹ Aaret før han trak sig tilbage fra sin Lensmandsstilling var han Vidne til Festlighederne i Anledning af Hertug Frederik af Gottorps Forlening i Riddersalen paa Slottet, hvor Kongen gav tolv Herremænd Ridderslaget.

Det var betydningsfulde Aar i Egnens Historie, da han raadede for Borgen, idet største Delen af Adels Gods i dette Tidrum opkøbtes af Kronen. Kolding viste sig i al sin Glans paa Herredagene, der afholdtes her i Aarene 1590, 1598 og 1600.

Af de mange spredte Vidnesbyrd om Markdanners talrige Gøremaal faar man et umiskendeligt Indtryk af en virkelysten og udpræget Personlighed. Han har sørget for, at hans Navn aldrig helt kan glemmes i Kolding og Omegns Historie gennem de Gaver, han har ladet tilflyde Kirkerne, hvorom vidner hans Vaabenskjold og Indskrifter, der genspejler hans Guds frygt, men ogsaa Forfængelighed. I 1589 skænkede han Alterstavlen og 1591 Prædikestolen i rig Renæssancestil til Kolding Kirke. Hans Navn indhuggedes 1588 paa Sten over Gadedøren til Sognepræstens Residens paa Torvegade; han lod det sætte paa Stormklokken af 1613 og Bedeklokken af 1615. Han og hans Frue har saaledes skænket Prædikestolene i Andst, Gjesten og Egtved Kirker. En Tavle i Andst Kirke, opsat i 1602, fortæller om hans Ros:

Mens Kong Christian, af dette Navn den fjerde,
 over Daner og Nordmænd Sceptret førte,
 Koldingborgens, den ædle, høje Styret
 Caspar Markdan med Udgift stor og Møje
 Sig et straalende Minde der lod sætte.
 Din Fortjenest, Caspar, skal for evigt
 til de Saliges Taarne højt sig hæve.²

Caspar Markdanners Indsats i Byens og Egnens Historie kan ikke paavises, men af de mange Kongebreve til ham i Embedsmedfør er antagelig ikke faa fremkaldt ved Henvendelser fra ham, tilsigtende Byens og Borgernes Bedste. Et afgørende Vidnesbyrd om hans Fremsyn er den Brandforordning, han, antagelig foranlediget

¹ V. A. Secher, Forordninger II, 444 f.

² Eliassen 43.

ved de mange Brande i Byen og paa Landet, og bygget paa sine Erfaringer fra Forholdene i Udlandet, udstedte i Aaret 1599 for Staden, og som i nyeste Tid er blevet berømmet som et udmærket og velbetænkt Arbejde. »Denne Forordning,« siger han selv, »haver jeg gjort paa Kgl. Majestæts Velbehag og som Borgmester og Raad og menig Almue haver vedtaget.« Takket været Caspar Markdanner staar Kolding By i vore almennyttige Institutioners Historie som en Fremskridtsby, idet København først i 1643 fulgte dette første Eksempel.¹

Ved Siden af sin praktiske Sans havde Markdanner ogsaa Forstaaelse for vore Fortidsminder, hvilket noksom fremgaar af, at han, som bekendt, i 1586 lod opgrave den af Harald Konge over hans Forældre satte store Runesten, som dengang laa jorddækket paa Kirkegaarden i Jellinge, og anbringe midt imellem de to Gravhøje.²

Som Aarstallet 1598 over Koldinghus' Kæmpetaarn viser, overvaagede han Bygningen af dette og af den nordre Fløj.³ Hans Navn er endvidere knyttet til det af Holberg omtalte Perlefiskeri i Kolding Fjord, om hvilket det hedder: I Begyndelsen af forrige Sæculo var ved Kolding en Perlefangst, hvortil Lensmanden paa Koldinghus betjente sig af en Grønlænder, hvilken han havde bragt did, efterdi han havde foregivet at være vant til at fange Perler i sit Fædreland. Denne var en af de Grønlændere, som var hjemkommen med de Skibe, Christian IV havde udredet til Grønland. Han var og meget lykkelig i Perlefangsten, men fordi han stærkt blev dreven dertil baade Vinter og Sommer, blev han syg og døde.⁴

Denne Begivenhed, som ellers ikke omtales, maa have fundet Sted i Aaret 1605, da John Cunningham og Godske Lindenov fra deres Opdagerfærd i Grønland hjembragte to Grønlændere til København.

Saa vel med det menige Borgerskab som med Almuen i Omegnen synes Markdanner at have staaet sig godt, idet der ingensomhelst Klager imod ham kendes over Uret og Tynge, og det vides, at han i Skattesager stod paa Befolkningens Side, hvorfor Nutidens haardt hjemsogte Skatteydere sender ham en venlig Tanke. Han var ogsaa en Mand, der havde sine Sager i Orden, hvilket

¹ Vejle Amts Aarb. 1923—24, S. 3 ff.

² smst. 1913, 132. Indberetning til O. Worm 1638—39, Torriild Herred, Jellinge Sogn: Findis en meget stor kantet Steen paa Kirkegaarden, vden for Kirche Døren, opreist med efterfølgende Rune Bogstaffue (Rigsark.).

³ Kanc. Brevb. 1618, 93.

⁴ L. Holberg, Danmark—Norges Beskr. S. 330. E. Pontoppidan, Danske Atlas, V 909.

fremgaar af at det i Afregningen ved hans Afgang som Lensmand siges, at han blev aldeles intet skyldig.¹

Caspar Markdanners Forhold til Kongerne er præget af Tillid og Hengivenhed. Kong Christian IV skænkede ham en treradet Guldkæde, som ses paa hans Stenbillede i Kirken. Naar Kongen i et Brev til ham fra 1612 bebrejder Markdanner, at han ikke har villet skaffe Hjælp nok til en Galej, han havde ladet bygge ved Kolding, men tilføjer, at han ikke havde ventet sig saadant af ham, staar man her altsaa overfor en Undtagelse fra Regelen.²

Skønt der saa godt som intet skriftligt er bevaret fra Markdanners Haand, tror man dog at kende lidt til hans Livsopfattelse, hvilken fremgaar af de Indskrifter, han har efterladt, og navnlig af hans før omtalte Gravtaletext. Han lagde ikke Skjul paa sin beskedne Herkomst, men roste sig endog af den. Følgende Ord af Marius, i Skriftet om den jugurthinske Krig, som lægges ham i Munden, stadfæster det: »Jeg kan vel ikke vise og fremlægge mine Forældres Billede. Et Liv fuldt af Skrammer, det haver jeg at vise frem, det er mit Skjold, det er mit Adelskab, som er tilfaldet mig ikke til Arvedel, men det som jeg haver atspurgt i min Sved og Arbejd, i stor Farlighed. Mit Fædreland til bedste haver jeg lært at slaa Fjenderne, hjælpe de nødlidende, ikke frygte for noget uden et ondt Navn.« Tanken om Livets Forkrænkelighed og at alle uden Standsforskel er lige for Døden, taler ud af Ordene, han i 1591 lod sætte paa en Sten, indmuret paa et ved Kolding Kirke opsat Benhus, men nu anbragt paa Kirketaarnets Nordside. Indskriften dels paa Tysk, dels paa Latin, kan oversættes saaledes:

»Du Verdenskloge, træd herhos: Sig frem, hvo der er Herre eller Tjener. Er det ikke fælles for os alle at vorde Støv og Jord, saa bevis det modsatte af disse Bene. Stands Vandringsmand, Din Fod, hvis du er god, da skal du dø for at leve, hvis du er slet, da lev for at dø.«

De mange Tankesprog, Caspar Markdanner har efterladt sig, vidner om, at han fra sit mangeaarige Ophold har bevaret en Forkærlighed for det tyske Sprog og sin latinske Ungdomslærdom, men hvad mere er, om hans Trang til aandelig Fordybelse og hans umiskendelige Religiositet.

Større Interesse knytter sig til de velkendte tyske Strofer, Markdanner i 1593 lod indridse i en Sten, som fik Plads i Kirken, hvorfra den i 1905 flyttedes til Koldinghus Musæum. Den lyder saaledes:

¹ Kanc. Brevb. 1617, 283.

² smst. 1612, 528 f.

Eigen Nutz Heimischer Neit, Kindischer
 Radt Rohm vnd Troia zerstøret hat
 Wo Thugent nicht so hoch wirdt
 Geacht als Gebyrnt vnd Pracht, das
 Landt vnd Regimente werden vbel
 Bevacht vnd in der lenge gehen
 Der Krebs Genge.

15 — CM — 93

I dansk Oversættelse: Egennytte, hjemlig Nid, barnagtigt Raad har lagt Rom og Troja øde. Hvor Dyden ikke agtes saa højt som Fødsel og Pragt, det Land og Styre bliver ilde vogtet, og i Længden gaar det Krebsgang.

Hvad har Caspar Markdanner tilsigtet med disse Ord? Forkynde en Moral for sit Land og sin By? Det stedlige Sagn oppfatter dem som hovedsagelig møntet paa de Folk, der for at haane ham for hans Herkomst, oversmurte hans Vaaben med Skosværte, og hertil sigter jo et andet Ord i Folkemunde, at han var af de Skustere, men hans Læst var som Samsons Kæft. Caspar Markdanner var, som en Folkemoralist i den franske Revolutions Tid, Aug. Hennings, der to Aarhundreder efter Indskriftens Tilbliven stod foran denne Sten, har sagt om ham, en af de Folk, der skriver ligefrem, hvad de har paa Hjerte, og hvis Ord har Gyldighed for Eftertiden.

Med den for Markdanner ejendommelige Hang til Moralisering fristes man til at tro, at hine Ord af ham har været møntet paa Kolding Bys Øvrighed, der i hvert Fald i et Par Tilfælde netop i Aarene før Indskriften sattes, kom ham paa tværs. 1587 maa han overfor Kongen tage Byfogeden i Beskyttelse mod de Indgreb, Borgmester og Raadmænd havde gjort i hans Bestilling, at holde god Politi og Orden i Byen til Værn mod løse Partier og Selskab, der sig samme Steds synderlig forsamle og underholde ville. I 1591 var Markdanner endog i aabenbar Trætte og Uenighed med Byens Styre i Sager vedrørende Faldsmaal og Sagefald.¹

De ofte citerede Fyndsprog stammer dog ikke, som vi kan oplyse, fra Markdanner selv. Vi finder dem, saavidt vides, tidligst som en Randnote til den Wismarske Bykrønike, nedskreven omkring 1450, der omhandler Stridighederne mellem de gamle og nye Raader, konservative og radikale, som endte med de to graahærdede Borgmestres Henrettelse.² Her lyder Ordet: Heimlich Neit, ein jungker Rath Trogahn, Rohme und viel ander Stät verstoret hat. Heraf ses, at Markdanner bevidst eller ubevidst har

¹ Forordninger og Recesser II, 464, 583.

² Jahrb. f. meklenburg. Gesch. LV (1890), S. 137.

forandret hemmelig til hjemlig Nid. Ordene genfindes 100 Aar senere i Stralsunds Bykrønike fra 1559, hvor de lyder: Eigen nutte, kinder-rhatt und vordborgen hatt vordarff Rome de gude stadt. Kronisten har forud omtalt, at der var valgt to endnu unge Mænd i Byens Raad, og tilføjer: De bliver graa, hvis de skal leve saa længe, indtil det bliver godt i Stralsund. Jeg er bange for, at Spillet er kommet i Hænderne paa Børn.

Efter sin Afgang som Lensmand tilbragte Caspar Markdanner sine sidste Leveaar paa sin Gaard Rønningesøgaard, hvor han døde højt bedaget 22. September 1618 i en Alder af 84 Aar. Hans langt yngre Enke overlevede ham til 1639. Begge hviler i den af ham indrettede Familiegravelse i Rønninge Kirke, hvor endnu ses hans og Hustrus Gravmæle med deres velbevarede Portrætfigurer. Da disse er udført i begges levende Live, tør man tro, at der i de karakterfulde Ansigter er tilstræbt Lighed. Hvorvidt man i hans Træk vil se Beslægtethed med Kong Christian IV's, er en Skønssag.¹

Den umiskendelige Kraft og Vitalitet, der præger dette Ægtepar, holdt sig ikke længe i deres Efterslægt, som allerede uddøde i Mandsstammen med deres Sønesøn H e n r i k M a r k d a n n e r, som endte sine Dage i Lejren for Kolding, Skuepladsen for hans Bedstefaders Virke, i Aaret 1674.

Ubestridt er Caspar Markdanner en af sin Samtids ejendommeligste Personligheder og en af de faa, om hvis Indstilling til Samfundsidéer og Individualitet vi kan danne os et ret tilforladeligt Begreb, og det er vel næppe for meget sagt, at hans Minde fortjener at bevares i Koldings Historie gennem de skiftende Tider.

¹ Danske Herregaarde ved 1920, Fyn, 161 ff.